

zonden anders van dogma het Christen van het evangel en alleen hem de kien de zondebok, wat hem in mishaget. En zoogenoemde het voornamen dogma man worpen. Daar smeert. Al natisch Chris betooft men, worden ge ch vrij kunne tijd en immer, van van nengefleden, geloof. Het aanhangen. Doodte Zee den dus wel heeft zijn katieche dogma, oomsche kerk elijk ik nader ing van het t Romanisme et Calvinisme ik betekenis. Wanneer de mplicita, door geloof, d.w.z. g looven wat weten wat de en genomen aan op het lichten en het dogma heeft e geheele ge studercellen og maar voor reden. In de lisme. Voorts ma. Maar in enkele gevee een verdwij erst gering. En niemand zich oorspronkelijke sten zijn voor et dogma ge en geest des ten vond het end voor den van de prach tlikking Gods elijke, zedelijke manisme, dat tou de Luther machtiger. Het den, dat het elijk werd. Er id, tot er niet uliere geloof sische richtin zijn ontstaan, voldoen hetz in de mensche de mensche id is verlaagd ten moet was h hebben ver alldid huldigen eid, het moet erin allerminst zyn soterie e eer aan den et middelpunt de val van het oorzaak van geschiedenis te de Nazirees. Lutheranisme ingehoeft. Het dogma de plaats ook het Cal ng en achter gekend. Maar steeds gepaard dogma weel r door een ge loovige moest eder, ook de ing ervan het het te behouden het Calvinisme menschenken Calvinisme is h. niet antwo et vraagt niet, wat zegt God et Calvinistisch niet aan mode elijke stemmen karakter een

soliditeit, welke de eeuwen verduurt. Door zijn dogma spuit het Calvinisme staal in het bloed. Het kweekt mannen van stavast. Zelfs werden eerlijke tegenstanders gedwongen, den onberekenbaren invloed van het Calvinistische dogma te erkennen. Liberale geschiedschrijvers hebben toegestemd, dat Nederland den 80-jarigen oorlog tegen Spanje heeft volgehouden en gewonnen door het zich vastklemmen aan het specifiek Calvinistische dogma van de eeuwige verkiezing Gods.

Maar, zoo heeft men vaak tegengeworpen, dat drukt op het Calvinisme het stempel van eenzijdigheid. Het is naar zijn wezen één en al dogma. Het heeft voor andere godsdienstige levenswaarden geen oog. Indien dit zoo ware, zou inderdaad het Calvinisme een treurigen aanblik opleveren. Als ik mij nog eens mag bedienen van het beeld, dat ik reeds meermalen gebruikte, dan zou het Calvinisme enkel ruggegraat zijn. Dan zou het geen hart en geen zenuw, geen vleesch en geen bloed, geen hand en geen voet bezitten. Het zou niet meer dan een stuk geraamte zijn, dat misschien studenten van dienst kan zijn bij het onderwijs in de anatomie, maar overigens alleen deugt voor het kerkhof. Maar wie zoo spreekt van het Calvinisme spreekt laster. Het Calvinisme is niet alleen krachtig door zijn dogma, doch ook teeder door zijn mystiek. Het heeft een schat van stichtelijke lektuur voortgebracht, als waarop noch het Romanisme, noch het Lutheranisme kan bogen. Dat het allerwege zoozeer gehecht was aan de psalmen, is ten onrechte verklaard uit het Oudtestamentische, dat aan het Calvinisme eigen zou zijn, maar houdt enkel verband met de onuitputtelijke bronnen van zuivere mystiek, welke uit de psalmen opwellen. De grootste Calvinistische dogmaticus uit Holland in vorige eeuwen, Voetius, was tegelijk ook de grootste mysticus, de schrijver van het nog te weinig bekende werk over „Geestelijke Verlatingen“. En behalve door zijn dogma en zijn mystiek heeft het Calvinisme zich ook onderscheiden door zijn praktischen zin. In de landen, waar het doordrong heeft het handel, nijverheid, scheepvaart, landbouw, kunst, wetenschap, herschappen. Het heeft aan het leven in hooge mate sociale betekenis gegeven. Dat deed het door zijn sterk ontwikkeld roepingssensibiliteit. Het graveerde het zijn aanhangers in het hart: elk Calvinist moet zich weten instrument des Heeren. De bewering, dat het Calvinisme eenzijdig dogmatisch zou zijn, moet dus als door en door onwaar worden gebrandmerkt. Maar gelijk het mystisch en praktisch is boven Romanisme en Lutheranisme, om nu van die richtingen, welke meer naar het ongelooft overhellen te zwijgen, zoo is het ook dogmatisch boven haar. Romanisme en Lutheranisme vertoonden u tenslotte een verminkt Christendom, maar God heeft in zijn genade het Calvinisme bestemd om te zijn, althans in beginsel, een harmonisch Christendom.

En nu mag men niet meenen, dat in het Calvinisme dogma, mystiek en praktijk los naast elkander staan, gelijk zich soms op stadpleinen bevinden een kerk, een paleis en een museum. Neen, deze 3 staan met elkander in organischen samenhang. Het is één bloedsomloop, die door hen heengaat. Men schept soms een tegenstelling tusschen leer en leven. Maar het Calvinisme aanvaardt die tegenstelling niet. De leer behoort ook tot het leven. De leer is levend, anders drukt ze niet. Anders is ze slechts verguld papier, dat kinderen op hun speelgoed of zelfs op hun eigen aangezicht plakken. Anders is ze een maskerdepak, dat lichtzinnige naturen voor wereldsch vermaak zich om de schouderen hangen en daarna verscheuren en verknippen. Het echte dogma is geboren uit de mystiek. Ik wil u dat bewijzen. Het is niet zoo gelegen, dat sommige christenen op een goeden dag tot elkander zeiden: laat ons een dogma opstellen. Neen, het is ontstaan uit het onderzoek van de Schriften door de kerk. En wat bewoog de christenen tot dat onderzoek? Weetgierigheid? Intellektualisme? Volstrekt niet! Wat hen bewoog was de liefde. Zij verstanden het gebod, dat zij den Heere hun God niet alleen moesten liefhebben met geheel hun hart en met geheel hun ziel en met al hun krachten, doch dat ze Hem ook moesten liefhebben met het verstand. Dat is de vloek van de richtingen, welke een ondogmatisch Christendom najagen, dat zij aan God onthouden het liefhebben met het verstand. Zij gebruiken hun verstand wel, want het denken van den mensch is geen uurwerk, dat men op zeker oogenblik kan stilzetten. Het functioneert altijd door. Maar zij gebruiken hun verstand om wereldsche wijsheid te verwerken, terwijl zij dan hun hart willen openstellen voor Christus. Het Calvinisme voelt zulk een houding als een smaad, Koning Jezus aangedaan. Trouwens, wat is dat voor een liefde, welke niet hegeert te kennen? Hoe zou uw oordeel uitvallen over een jongeman, die van een meisje verklaart: ik heb haar onuitspreklijk lief, maar er tegelijk aan toevoegt: ik ken haar eigenlijk nauwelijks en ik heb er geen behoefte aan haar nader te leeren kennen? Zoudt gij niet van meening zijn, dat hij eer in een geslacht, dan in de samenleving thuis behoort? Liefde vraagt kennis en kennis vraagt liefde. Als een volk een nationalen held liefheeft, dan verstandt het de werken, die over zijn persoonlijkheid en zijn verdiensten zijn geschreven. Hoeveel te

meer moet liefde tot God dan niet nopen om uit Zijn werken, inzonderheid uit Zijn Woord, te vernemen, wie Hij is. Die liefdedrang werkt niet slechts in de enkele geloovigen, maar in de gemeenschap der geloovigen, in heel de kerk. En dan niet slechts in de kerk van één bepaalden tijd, maar van alle tijden, van alle eeuwen tot op de wederkomst van Christus toe. Telkens, wanneer er dan ook een dogma werd vastgesteld, zat daarachter de geloovige denkbaarheid van de kerk gedurende onderscheiden geslachten. Het ware dogma — en daarover handelen wij alleen — is steeds de rijpe vrucht van de mystiek, van het liefhebben. En wanneer men dan van het Calvinisme vordert, dat het zijn dogmatisch karakter zal prijsgeven, is dat een onmogelijke eisch. Dan zouden wij het liefhebben met het verstand moeten prijsgeven. Dan zouden wij voor een deel van de liefde voor den Drieënigen God afstand moeten doen. En dat kunnen wij niet. Daarvoor is de liefde ons te machtig. Wij betuigen met de Bruid uit het Hooglied: „Vele wateren zouden deze liefde niet kunnen uitblussen, ja de rivieren zouden ze niet verdrinken“ (8:7).

Doch het dogma is niet alleen mystiek, het is ook praktisch van aard. Men heeft ons, Calvinisten, dikwijls verweten, dat wij door ons handhaven van het dogma toonen aan de Heilige Schrift niet genoeg te hebben. Deze aanklacht werpen wij niet verontwaardiging van ons. De Schrift is voor ons genoegzaam, er mag niets aan worden toegevoegd, maar toch hebben we praktisch nog wel een dogma nodig. Ik wil dit met enkele voorbeelden duidelijk maken. Ergens woont een gezin, dat vergaat van koude. De vader Wendt zich in zijn nood tot een rijk man met het verzoek hem aan eenige brandstof te helpen. En de grootgrondbezitter zegt: ik geef u een stuk land cadeau, waaronder een kolennijp ligt, gij moogt daaruit opdelven zooveel gij maar wilt. Zal de behoefte van man niet antwoorden: goede heer, ik prijs uw mildheid, maar als ik eerst die mijn moet ontginnen, ben ik met vrouw en kinderen reeds lang van koude ingekomen, voor het oogenblik ben ik met enkele emmers kolen meer gebaat! Een ander geval! Het communistische leger uit Rusland rukte uw land binnen. Uw troepen, die aan de grenzen liggen, telegraferen aan uw regering: zend ons kanonnen. De regering seint terug: wij zullen u duizende wagons met ijzer en staal sturen, waaruit gij wel een mijl een kanonnen kunt gielen. Zou de krijgsleiding niet andermaal een beroep doen op de regering: geef ons liever honderd kanonnen, die kunnen wij in deze ure van gevaar beter gebruiken? Zoo nu is de Schrift ook een mijn, die nooit raakt uitgeput. Het dogma is de kleine hoeveelheid kolen, welke daaruit is opgedolven, maar die de kerk soms juist noodig heeft. De Schrift is vol materiaal voor den geestelijken oorlog, maar het dogma heeft iets van dit materiaal toebereid om dadelijk te kunnen gebruiken. Het dogma bevat een korte samenvatting van de waarheden der Schrift. Wanneer nu iemand u vraagt: wat gelooft gij, dan is het praktisch onmogelijk om hem heel de Schrift te gaan voorlezen en uitleggen, maar zijt gij blijde, dat gij hem uw korte samenvatting kunt voorleggen. En nu is die beknopte samenvatting in den loop der eeuwen, vooral door den strijd tegen de ketterij steeds langer geworden, maar de lengte en diepte der Schrift heeft zij niet bereikt. Wanneer men dan ook van het Calvinisme vordert: laat uw dogma los, dan komt dit hierop neer: werp uw brandstof, welke gij met zooveel moeite uit de mijnschacht der Schrift naar boven hebt gehaald, in de zee, begin opnieuw te ontginnen en sterf van koude. Of: sla uw wapenen, welke gij uit de Schrift hebt gesmeed, aan stukken en lijd de nederlaag tegen uw vijanden. Achter al dat roepen om toch ons dogmatisch karakter te laten varen, zien wij een list des duivels. Hij wil ons ontwapenen en weerloos maken. Maar de Calvinist drijft hem uit met het woord: ga weg, Satan, want daar staat geschreven: gij zult den Heere uw God niet verzoeken. Eenige weken geleden schreef het voornaamste liberale blad in Holland ongeveer als volgt: het Calvinisme staat in de praktijk in alles vooraan, ondanks zijn dogmatisch konservatisme. Wij willen gaarne onzen dank betuigen voor dezen lof, mits wij deze verbetering mogen aanbrengen: het Calvinisme staat praktisch in alles vooraan, niet ondanks, maar dank zij zijn dogma.

Daarmee meen ik ook de aanklacht ontzenuwd te hebben als zou het Calvinisme aan het dogma enige onfeilbaarheid toekennen. Dat is wel zoo volgens de opvatting van Rome. Voor haar is het dogma evengoed produkt van Goddelijke inspiratie als de Schrift. Daartegenover echter heeft de Calvinistische dogmabeschouwing zich altijd te weer gesteld. Zij gelooft wel onvoorwaardelijk, dat de Geest de kerk in alle waarheid leidt. Doch evenals de geloovige naar het apostolische woord door den geest Gods geleid wordt en toch niet heilig is, maar dwalen en zondigen kan, zoo kan ook de kerk falen. Vandaar dan ook, dat het Calvinisme in theorie en praktijk steeds handhaafde, dat het dogma, de belijdenis steeds appellabel blijft aan de Schrift. Al zijn ijzer en staal van de hoogste kwaliteit, daarom kunnen er nog wel kanonnen uit worden gegoten, die een onffen loop hebben. En

zoo ook, al is de Schrift onfeilbaar, zoo zal de bearbeiding daarvan door het verlichte en liefhebbende verstand altijd de eigenschappen van het gebrekkig menschelijke vertoonen. Eén ding mag daarbij echter niet worden vergeten, n.l. dat de enkeling zich veel en veel lichter vergist, dan de kerk, die Gods Woord zuiver bewaard — en daarop ligt de nadruk — in haar werk van eeuwen. En wanneer men dan ook de geschiedenis bestudeert en nagaat wat er aan het Calvinistische dogma veranderd moest worden, dan komt men tot de slotsom, dat dit zoo goed als niets bedraagt. Naar inhoud en vorm is het dogma der vaderen nog geheel het onze. Alleen rust op het tegenwoordige geslacht de taak, de Schrift verder te ontginnen, nieuwe waarheden met het liefhebbend verstand te ontdekken en daaraan de passende formulering te geven, m.a.w. de dogmavorming voort te zetten. Het dogma is levend. Daarom wil het groeien. Moge voor het Calvinisme soms een wintertijd aanbreeken, God doet daarop toch weer een lentetijd volgen. En dit is een van de onbedriegelijke kenteekenen der lente, dat de boom van het dogma weer groenende tinten krijgt, dat er knoppen aanzwellen en openbarsten, dat nieuwe loten uitschieten, dat frissche bloesems hun weelderige kleurenpracht uitstallen en met hun balsmiekke geuren den Calvinistischen hof vervullen.

Het verheugt mij hartelijk, dat het ook in Hongarije en omliggende landen voor het Calvinisme weer lente is. En ofschoon ik u slechts iets van de heerlijke Calvinistische dogmabeschouwing kon laten zien, zoo zijt gij met mij toch hiervan wel overtuigd, dat een Calvinistische opwaking niet denkbaar is zonder dogma-opwaking. Tegenover de vele stelsels, welke onze tijd u aanbiedt en welke bij hun geboorte reeds tot onthinding overgaan, omdat ze doodelijke tegenstrijdigheden in zich dragen, geeft het Calvinisme een denksysteem, zóó hecht en zóó gesloten, dat zelfs tegenstanders het ons benijden. Doch dit denksysteem kan door niemand worden overgenomen dan door hem, die ook den Calvinistischen liefdedrang kent. Calvinisten van Hongarije, hebt uw schoone belijdenis, waarin het Calvinistische dogma is vervat, lief. Verbreidt uw dogma met warmte. Verdedigt het met bezieling. Arbeidt er aan met heel uw persoonlijkheid met de hede in het hart, dat ook gij voor de verdere ontwikkeling van het dogma het uwe moogt bijdragen. Schaamt u voor uw dogma nimmer, maar ijert er voor met dat kostelijk enthousiasme, dat speciaal uw eigendom is. Gedenkt aan Christus' woord: wie Mij belijden zal — en dat doet gij ook door den in liefde geslepen diamant van het dogma met zijn talrijke facetten bij elke gelegenheid te doen schitteren — wie Mij belijden zal voor de menschen, dien zal Ik belijden voor Mijn Vader, die in de hemelen is. HEPP.

GEESTELIJKE ADVIEZEN.

Of God nog voortdurend openbaringen geeft.

(Slot).

A. K. te D. doet nog enkele vragen omtrent wat men wel (en onrechte „openbaringen“ noemt en door hem, naar we zagen evenzeer ten onrechte, gerekend wordt tot de „verlichting des Geestes“.

Hij vraagt: waar de grens ligt tusschen de openbaring Gods in de H. Schrift en deze „verlichting“, welke de toetssteen is, waarmee hier het echte en het valsche te onderscheiden valt; en of dergelijke verlichting, valt ze iemand te beurt, dan ook gezaghebbend, en een regel van gedraging is voor anderen.

Mijn antwoord op de eerste vraag kan kort zijn. Grenzen kunnen alleen bestaan tusschen twee terreinen die in één vlak liggen.

En wij dit laatste niet het geval is met het terrein der Openbaring Gods in de H. Schrift en dat waarop we ons hier bevinden, kan er geen sprake zijn van aanwijzing der grenzen die beide scheiden.

Of, om het anders te zeggen, we hebben hier te doen met ongelijksoortige grootheden. Daarom is hier elke grensbepaling evenals elke vergelijking, onmogelijk.

Méer zin heeft de tweede vraag: hoe de bijzondere inwerking Gods op ons gevoels-, wijs- en bewustzijnsleven te onderscheiden valt van wat uit ons eigen zieleleven naar boven komt.

Bij het beantwoorden van deze vraag, ga voorop, dat hier de in het Woord ons geopenbaarde wil en waarheid Gods, altoos de absoluut geldende keursteen is.

Elke opkomende voorstelling of gedachte, en elke innerlijke aanrand die zich als van buiten tot ons komend bij ons bewustzijn aandient, en in strijd is met het Woord, moet onverbiddeijk afgewezen worden.

Ze is óf het product van ons eigen verdoold zieleleven óf een inblazing van den vorst der duisternis.

Ze is dat, óók al is er in het complex van overleggingen waarmee ze zich aandient nóg zoo veel dat haar schijnt aan te bevelen.

Ik denk hier, om een voorbeeld te noemen,

aan een verhaal dat ik eens ergens las van een predikant.

De man moest naar een dorp op zekeren afstand, om er te preeken. Om ter plaatse te komen, moest hij gebruik maken van een stoomboot. Hij had evenwel verzuimd het noodige reisgeld bij zich te steken. Doch daar gaf hem, zoo meende hij, de Heere in, dat hij zonder toelating gerust aan boord mocht stappen. Niemand zou hem lastig vallen om de vracht.

Hij volgde die ingeving — en, inderdaad, men vergat, hem betaling van de reis te vragen.

Deze man heeft zich, natuurlijk volkomen te goeder trouw, vergist. Zijn gebruik maken van de stoomboot zonder betaling was een overtreding van het achtste gebod. En God zet nooit iemand aan om een Zijner geboden te overtreden.

Intusschen zal het niet in elk geval even gemakkelijk zijn als in dit, wat we als van buiten komende ingeving of aandrijving aanvoelen aan de Schrift te toetsen.

't Is mogelijk, dat we ten opzichte van de zaak de openbaring Gods in het Woord niet onderscheiden.

't Is ook denkbaar, dat de Schrift er goederlei licht over ontsteekt.

In dat geval zal het doorgaans geraden zijn, zich in oordeel noch wil te laten leiden door wat men niet in staat is te beoordeelen.

Durft men dit niet, uit vrees van zich tegen God te stellen, en moet er, wijl het een ernstige handeling geldt die geen uitstel duldt, toch een beslissing vallen — dan zullen twee dingen ons doorgaans uit de verlegenheid helpen.

Het eerste is het oprichte gebod, dat de Heere ons van alle eigenwilligheid verlosse, en ons genade schenke om ons onbepaald aan Hem te onderwerpen en duidelijk in te zien, wat Hij wil dat we doen zullen.

Het tweede, dat we ons ernstig beproeven, of niet misschien wat ons een aanwijzing Gods schijnt, gevolg is van een neiging of begeerte die dusver niet tot ons bewustzijn doordrong.

Ook langs dien weg zullen we dikwijls tot klaarheid kunnen komen.

Eigenlijk hebben we dezen laatste maatregel al te vaak toe te passen. Wij ook een van God op ons uitgaande impuls ons nooit anders bereikt dan door ons eigen zieleleven heen, is het duidelijk, hoe licht we voor vrucht van Goddelijke inwerking aanzien wat niets anders is dan product van ons eigen wenschen of begeeren.

't Hart is arglistiger dan eenig ding: wie zal het kennen?

Het „Wat een mensch graag wil, gelooft hij graag“, geldt helaas, ook hier.

En de voorbeelden van vromen die in bepaalde verwachtingen, in of buiten verband met een tekst, het slachtoffer waren van eigen begeeren, zijn voor 't grijpen.

Me komt hier voor den geest de droeve geschiedenis van een godvruchtige vrouw, die, naar ze meende van God de belofte ontving — ze had daarvoor ook een tekst — dat haar eenige zoon, die een toonbeeld was van goddeloosheid in elken vorm, nog toegebracht zou worden. Zoo dikwijls als het buitensporig leven van haar zoon ter sprake kwam, haastte ze zich te verzekeren, dat God hem op zijn tijd bekeeren zou. Maar haar jongen stierf in zijn zonde. Toen hij in beschenken toestand de kroeg verliet, waarin hij, onder protest van zijn lichtzinnige kamerads, zijn moeder in haar bidden spottend had nagebootst, liep hij recht uit het kanaal in en verdronk met een vloek op de lippen.

De arme moeder geraakte door deze teleurstelling in haar verwachting, zoo in de zeel des duivels, dat ze jarenlang krankzinnig was.

Een waarschuwend voorbeeld, dat met duizend andere te vermeederen zou zijn.

Op de derde vraag van d. K. of wat iemand zegt door Goddelijke „ingeving“ te weten, ook voor anderen gezag heeft en regel van handelen moet zijn, behoeft ik wel geen breed bescheid te geven. Natuurlijk bindt het niemand.

Gezag over de conscientie heeft alleen Gods Woord.

Welk een ontzaglijke tiranie zou God zijn volk opleggen, en tot welke hulpeloze speelballen van menschen zou Hij hen maken, zoo ze zich hadden te buigen voor elke z.g. openbaring die de eerste de beste geestdrijver beweerde ontvangen te hebben.

Toen Hij de gave der profetie nog gaf in Zijne Kerk, vermaande Hij reeds zoo ernstig, dat men de geesten beproeven zou of ze uit Hem waren. En dan zou hij nu, nu de profetie opghield, willen, dat we ons blindelings aan al wie zich als „ziener“ aandient, zouden onderwerpen?

Natuurlijk worden dergelijke „profeten“ of „profetessen“ — meestal zijn het profetessen, omdat er meer vrouwen dan mannen zijn met een overspannen zenuwleven — evenals die waarvan d. K. verhaalt, niet weinig boos, als men zich weigert te onderwerpen aan het gezag van hun woord. Doch dit is dan het beste bewijs, hoe weinig ze geleid worden door den Geest dien ze beweren te hebben.

'k Hoop, dat het bovenstaande, al put het het

vruchtbare onderwerp niet uit, m'n vragers eenig meerder licht gegeven zal hebben op dit duistere terrein.

Slechts hoop ik, dat m'n schrijven erover de belangstelling ervoor niet vermeerderd zal hebben.

Laat die, vooral in een tijd als de onze, waarin de verst des duisternis druk bezig is haar te trekken naar al wat tot het occulte behoort, meer dan ooit gericht zijn op het Woord onzes Gods. En laat ons bedenken, dat het grootste genade en eere is, het verborgene voor onzen God te laten, dan er met een schijn van wijsheid in door te dringen; en ook grootere genade en eere, bij het licht des Woords, door den Heiligen Geest in ons geheiligd denken en willen geleid te worden, dan om onzer onwetendheid en zwakheid wille op bijzondere wijze, als door druk en stoot van buiten, in 't spoor te worden gehouden.

V.

F.

LITERATUUR EN KUNST.

Jochem van Bruggen, *Die Meisiekind*.

Onder de romanschrijvers, die de Zuid-Afrikaanse literatuur der laatste jaren kent, neemt een eerste plaats in Jochem van Bruggen, die met zijn bekende dissertatie „Lectuurversiering vir kinders en jeugdige personen“ de literaire belangstelling in Zuid-Afrika in nieuwe banen heeft geleid.

Eenige jaren geleden gaf deze Schrijver zijn roman „Ampie“, een meesterstuk van romankunst, in z'n gegeven zowel als in z'n bewerking.

Ampie, de titelfiguur, is de vertegenwoordiger van de armste volksklasse van het Afrikaansche ras, dat is afgezaakt tot het levensniveau der kaffers, vervuld is in vaal-grijze ellende, geestelijk is afgestompt en verruwd in woord en daad, maar dat, ondanks dit alles, de kerneigenschappen bewaart, van zijn afkomst. Deze Ampie is een achterlijke jongen, opgegroeid in 't wild en daardoor heeft allerlei verkeerdheid zich als woekergewas vastgeworteld in zijn gedragingen. Maar, ontdoet van den ruwen bolster, is zijn karakter goed, heeft daarin de eerlijke liefde, de trouwe afhankelijkheid, de stoere werkkraft, de onverzettelijke vastheid van den echten Afrikaner. Klauwelijk heeft de Auteur in de tekening van dezen jongen willen leggen zijn liefde voor zijn stam. Maar ook heeft hij willen aangeven den weg, waarlangs de zedelijke verheffing van wat ontaardde, is te bereiken. Want door de psyche van den uit de voegen der samenleving losgeraakten Afrikaner te ontleden, zooals hij hier doet, heeft hij het begrip gemaakt, dat „Oom“ en „Tante“ Booyens zich het lot van den jongen aantrekken en, door hen bij zich in huis te nemen en aan geregelde arbeid te gewennen, trachten hem boven zijn staat van verval uit te helpen. Gedragen door de kracht van haar geloof, in het besef dat een relevering van wat wegzak in ellende noodig is, zal het Afrikaansche volk zijn zelfstandig bestaan behouden, aanvaardt deze geestkrachtige vrouw de zware taak om van Ampie een mensch te maken. „Daar is 'n plig van ons, Kasper“, is het eenvoudige woord, waarmee ze de moeilijke opdracht begint. En het einde kroont het werk. 't Kost haar en den boer veel moeite, 't vraagt eindeloos geduld en steeds nieuwe toewijding, maar ze weet ten slotte „Ampie de kop in fatsoen te bring“, zoodat hij, met Oom Kasper's hulp, een verzekeerd bestaan zich verwerft als knecht op de uitgestrekte boeve. Op het einde van 't boek zien we Ampie tot een flinken kerel geworden, die de liefde-waard is van Annemie, zijn nicht, voor wie zijn gevoelig hart in genegenheid is ontvlamd. Prachtig doet de Auteur Ampie in zijn verbetering uitkomen, als hij hem teekent in zijn titanisch vechten tegen het vuur van den veldbrand, waarmee tegelijk voor Oom en Tante Booyens 't hewijs is geleverd, dat ze het pleit hebben gewonnen.

Met bijzondere fijnheid heeft van Bruggen dit moeie gegeven verwerkt en de voortreffelijke stijl, de minne taal, de locale kleur, vooral ook de warmte der sympathie, die overal in het boek gloeit, maken dezen roman tot een sterk boek, aan de beste proeve van Nederlandsche romankunst volkomen gelijkwaardig.

Dezer dagen nu verscheen het vervolg van „Ampie“, onder den titel „Die Meisiekind“. Het vertelt, op dezelfde fijne manier, hoe Ampie met Annemie trouwt. En, zooals in het eerste deel Booyens en zijn vrouw, en Grieta, hun dochter, de krachtige karakters waren, die Ampie steunden in zijn moeilijke worsteling, zoo is het hier Annemie, die meisiekind, type van het echte Afrikaansche meisje, dat de zwarigheden alleen kent om ze te overwinnen.

Er is in dit vervolgdeel veel minder handeling, veel meer analyse. De verwording, die als een verharde bast om Ampie's karakter gegroeid was, is in het eerste verhaal weggenomen en nu zien we hem in zijn gevoeligheid, zijn schuwheid, zijn onvastheid nog in de verhoudingen van het geordende leven. Innerlijk is het verbeteringsproces bij hem voltooid; hij weet wat hij wil en voelt in zich

1) Eveneens uitgave van Swets en Zeitlinger, Amsterdam

de kracht om dat te bereiken. Maar uiterlijk wordt hij nog door alles geslingerd en uit zijn koers geslagen. En nu is 't juist Annemie, die daarbij zijn trouwe, liefdevolle leidster is en hem tot de „overwinning“ voert.

Flip Staander, Booyens arbeider, is uit diens dienst weggegaan en zijn huisje is leeggekomen. En nu is het Ampie's ideaal (en, verholen, ook Booyens bedoeling) dat hij in dat huisje zijn intrek nemen zal en Flip Staanders plaats zal vervullen. Zoo krijgen zijn plannen vaster vormen en maakt hij zich gereed de toestemming van Annemie's ouders te gaan vragen.

Deze ouders, Oom Thijs en Tante Annie, zijn kerkelijke figuren. „Oom Thijs“ voel homzelve ver bokaal sy kinders as hulle priester, nooit as leidsman nie, selde as vader“. Hij is van zijn eigen aanleg voortreffelijk overtuigd. „... Ek moes predikant geword het. Ek het maar net drie maande skool gehad en glad g'n geleerdheid nie, maar God het mij 'n wonderlike verstand gegee“. Zijn werk (hij is landarbeider) doet hij werklugelijk; met z'n geest is hij altijd in beschouwingen verdiept. Tante Annie „het groot gesag vir haar man, omdat hij alles so diepdenkend, vol gedachtes soos 'n profet is“, ze heeft de martelaars-allures van altijd te moeten zorgen en slaven en weinig invloed te hebben, maar in werkelijkheid is ze een „kwaal vroumens“, die 't niet op Ampie begrepen heeft. Zij probeert dan ook de verhouding van hem tot Annemie te breken en, op een bepaald oogenblik, neemt ze haar dochter onder handen. Maar deze verweert zich met de felheid der aangerande liefde. Tante Annie bereikt niets, dan dat ze verzet wakker roept en Annemie te meer aan Ampie zich doet hechten. Oom Thijs, de filosoof, voor wiens hooge autoriteit de zaak door Tante Annie gebracht wordt, valt haar af: „As hulle mekaar wil vat, keer ek en jy hulle verniet. Vir my is Ampie ordentlik genoeg. Hy sal bij Booyens goed sy lewe kan maak; enige tyd beter as ons hier op Vlakplaas. Jy kan mos nie vir Annemie 'n man gaan soek nie“. Dan prekeert tante Annie 't over een anderen boeg te gooien. Ampie is geen lidmaat van de kerk en hij zal het nooit kunnen worden. „As hulle effens aan hom ruk en pluk in die konsistoriekamer, sal hy bontslinger soos 'n span osse wat bly staan“. Maar Oom Thijs snijdt ook dit, op zichzelf handig gekozen, argument de hielpees door, met een kort: „Ek se Ampie moet nou saam met Annemie lidmaat word, dis al!“

Annemie heeft 't gewonnen. En nu heeft ze maar een taak, Ampie zooveel zelfvertrouwen bij te brengen, dat hij niet zal „bontslinger“ als hij door den kerkeraad wordt ondervraagd. Aandoenlijk is het te zien, hoe Ampie op z'n catechismus studeert, 's avonds, als het werk klaar is en hij op z'n kamertje zit. Honderdmaal herhaalt hij de woorden van de vragen, maar altijd weer dwalen zijn gedachten af en den anderen dag is hij misnoedig en verdrietig. Dan is het Annemie, slim, vlug, bevattelijk meisiekind, die prompt leeren kan en alles weet, die hem helpt, uitlegging geeft, hem „examineert“ en hem den verloren moed verlevendigt. Haar tact en nimmer aflatende liefde winnen het ten slotte van zijn schuchterheid en onbevattelijkheid: straks, voor den kerkeraad, blijkt Ampie's kennis voldoende en hij verwerft het lidmaatschap.

Nu is aan de gestelde voorwaarde voldaan en staat aan het huwelijk niets meer in den weg. Tevoren heeft Ampie de officiële toestemming van Annemie's ouders gevraagd (met echt-Afrikaanschen humor teekent de Auteur deze ceremonie) en Oom Booyens medewerking verzocht — nu kan de bruiloft worden gevierd. Maar (en ook dat fragment tintelt van geestigheid) Oom Thijs' bruiloftsgeld, dat hij geleend had aan z'n zoon Bart, is niet op tijd teruggegeven en dus moet van alle festiviteit worden afgezien. De teleurstelling is groot, behalve bij Ampie en Annemie, die gelukkig zijn en vol blijdschap hun eigen woning betrekken en hun nieuw leven beginnen.

Bijk is in de beschrijving van dit alles de humor, die voor den Afrikaanschen geest zoo karakteristiek is. Maar die humor is niet het voornaamste element van het boek. Veel meer staat op den voorgrond de ernst. De Schrijver volgt den ontwikkelingsgang van Ampie's gemoedsleven, van zijn geestelijke vorming, die na zijn sociale verheffing komt moet.

Zwaarder nog dan zijn eerste strijd is de worsteling om geestelijk evenwicht. Want daarbij hebben geen vriendelijkheid en inschikkelijkheid van welmeenende beschermers in Ampie's eigen ziel moel die zaak worden beslecht. In de dagen van zijn voorbereiding voor het lidmaatschap is de strijd begonnen. Als hij zou worden afgewezen, zou hij Annemie kwijt zijn en hij kon niet hanteen haar! „Waarom wil God dit he? Nou eers voel hy hoe min genade daar vir hom sal wees. Bij God kom hy nie verbij nie!“ In zijn weinig ontwikkelde denken spoken deze gedachten rond en ze bezwaars hem te meer, naarmate de beslissende dag nadert. „Ampie voel geweldig bang vir God“, en met die vrees is weer gemengd zekere opstandigheid, dat van hem geëischt wordt en als groote voorwaarde geldt, wat hij wellicht niet zal kunnen volbrengen, ondanks de moeite, die hij zich gegeven heeft.

Maar als is „gesla dankbaar ruimte om en die to wel, de komen er avond van er aan „C wat inho zijn huis schroomv overtuigd toe onbes strijd hee maar „Ek he wat klap ban pas en opvlie woorden, kamer, te standig, den hoog terug, van ziel komt en einde diop in i ziet schi het gebe laat my heme... ten en el het Onze 't Stoll hij en A naam van het geest Met tact te overtu daard ge m dat t als haar

't Is v geeft en Want bij z'n hume overtuigt een chri christelij zijn onge heid ech de beste romanku stelling volgen, v oerwaat konst ve

Albre niet ken Zijn l hebben

En zij der nog grote k aanvang lepers doen vi Waar vi kend zij men b den hee het geb een doo Dürer en geste Deze geleiden. Het f voor i pers alg bladen ken, al En o moge ee wijd we

De ke dal den ontwikke spreken zicht en rers we noemde. De la advorte land, m ven, die